

Поводом књиге *Залажем се за лаж* Зорана Радмиловића, мог оца и највећег српског глумца (чак и ако сам субјективна – задржавам то право), која је сачињена од бележака, три мени најдража интервјуа, делића његових дневника које је с времена на време водио и неколико песама – шаљем мојој редакцији, која је једина објављивала текстове које сам писала о Косову (са Косова!), ово писмо ризикујући на тај начин да у неким тренуцима оде чак и неколико корака даље од оних што себе воле да сматрају посебном расом – „истинољубивих“ Антисрба (док су Срби по природи ствари – неистинољубиви).

Књига *Залажем се за лаж* у издању ВБЗ-а појавиће се на сајму 26. октобра, а већ се може наћи на свим трафикама у дистрибуцији *Блица.*

Први текст књиге је једно писмо које је Зоран, револтиран и разочаран, у једном тренутку послао редакцији *НИН*-а. То "Писмо јачем", које је данас једнако актуелно као и те 1985. године када је објављено, доносимо овде. Писано је, мислим, нешто раније, а поводом скидана једне представе са репертоара, што се данас више не дешава. Не због тога што смо „демократе“ него због тога што више нико ни не покушава да направи нешто што би могло да буде опасно, да помери границу, укаже на проблем или буде „политички некоректно“ на било који начин. Мој отац Зоран Радмиловић правио је још седамдесетих година „пројекте“ (што је реч која је постала не без разлога увелико омражена, јер углавном не значи ништа); пројекте са добром намером као што је то био покушај да се иде „Селу у походе“. Истраживао како се живи по српским селима, причао још онда о томе како су села напуштена, обезвређена, обраћао се дојучерашњим сељанима а данашњим малограђанима да се не одричу себе самих; као млад глумац је у једном интервјуу (из 1965. године), на питање новинара о чему сана одговорио следеће: „Да се вратим у Сопоћане – Рашкој, на извор.“ Када неко то каже данас, лепо је, али може да звучи и отрцано. Модерно је. Или је омражено. Тада је било бескрајно храбро, авангардно, било искрено, али било је и за инат... Било је онакво какав је он био.

Шездесетих и почетком седамдесетих, када је успевао да пронађе време за то, путовао је својим „спачеком“ по Косову. Разгледао манастире. Углавном сам. Када је осамдесетих почело да се догађа све оно чега последице управо гледамо, рекао је следеће, баш у Загребу, када је дао интервју „Залажем се за лаж“, новинарки

Ради Внук, за *Вјесник*:

„У Београду, тако, праве неке нове групе, неформалне, шта ја знам, нова позоришта се отварају, држ не дај... То је 'Нова осећајност'. Одмах онако претенциозно, у самом наслову: Нова осећајност. Неоромантизам. Међутим, они направе и манифест! Мени донесу да потпишем. Ја прочитам то и кажем: Децо, овде има много празних речи. Ја ћу то да потпишем, нема везе, али празне су речи. Много при-ча-те! (Што да не подржим децу). И направе представу. Лепо све, 'Магбета' играју у некој пивари, старој, у Скадарлији. Сјајан амбијент, стварно, онако у подруму. И играју они представу, и то буде страшно. То буде ужасно. Глупо и досадно и никакво. И деле манифест на улазу, сваком гледаоцу. Одем кући, прочитам, поново прочитам манифест, и видим да је представа исто толико празна и непотребна као што сам им и рекао. Исто, личи потпуно. Полеме се млади људи, све од себе дају, а ништа од представе.

Ја им лепо кажем: Ако хоћете 'нову осећајност' бавите се нашим проблемима. Овде, у овом тренутку. Немој да ми играш Магбета који не интересује ни Енглезе, уопште. Игра Питер О'Тул тамо, па пропадне усред Лондона. Та тема не интересује ни Енглезе, па што би мене интересовао Магбет. Види сад! Ево вам, рекох, Косово! Иди доле с магнетофоном, за пет дана направићеш сценарио за представу. Само разговарај с људима, ништа ти више не треба. И ја то кажем Љубиши Ристићу, и он се попали наравно, оног момента. И сад ћемо да радимо ту представу у Атељеу 212. То је то! А не да играш Магбета! Ево ти 'нова осећајност' где се чудеса догађају. Без навијана! Направити представу – без навијана. Ни за једне, ни за друге, ни за треће... него само за људске судбине. Нормално да седну људи на сцену и да – говоре. Ништа више не треба. Какав Магбет, какви бакрачи!“

Љубиша Ристић, неколико година касније, режирао је две такве представе. „Шиптар I“ и „Шиптар II“.

А. Р.

Писмо јачем

(НИН, 1985. година)

„Глумци су увек били плашени, заплашивани, препадани. Вековима. Собом и другима. Систематски. Глумци су, од када постоје, били нижа бића. У глумце се бежало од куће, глумце у куће нису примали. Глумци су сахрањивани ван гробљанских зидина. Чак и велики Молијер. Глумцу се није давала храна у руке да се додиром са њим не би био окужен.

Глумце су девојке волеле, али су се за њих тешко удавале сем по цену родитељског проклетства. Глумице су по правилу проглашаване за курве, чак и после њихових педесетих година. Онога тренутка кад је стари чика Есхил измислио првог глумца, почело је то хиљадугодишње бежање.

Бежање од људи ка људима. Кажу да је један од првих био неки Теспис, али тешко да би остао запамћен да није било његових чувених Хистрионских кола, којима је бежао, склањао се. Све у сулудој нади да ће наићи на правог човека.

Гледалаца је увек било и биће их, али он је, ето, тражио онога међу њима који би му омогућио да достојно проживи тај свој смешно блесави живот. Није то нашао. До данас.

Знам да ће се сада одмах наћи неки мудросер, који ће ме обавестити да „до данас“ – не стоји! Покушаћу да га убедим да је то тако. Баш тако!

Данашњем глумцу, додуше, дају да једе из руке, у глумце се не бежи, чак родитељи у шашавој нади да се ту добро заради, гурају своја чеда у тај посао. Глумци се чак и жене пристојним девојкама, мада ипак радије глумицама. Глумице су курве евентуално до своје тридесете године, после их ионако третирају само као „уметнице“. Доста се, дакле, изменило за ових две хиљаде година. Сем страха који је исконски. Остао је тај пусти, сада већ тешко објашњиви страх, стрепња која глумце чини нижим бићима.

Залажем се за лаж

Пише: Зоран Радмиловић
недеља, 25 октобар 2009 13:40

А хоће глумац, хоће! Хоће да буде и храбар и достојанствен, и супериоран кад – кад, хоће и жели то више чак и од свог уметничког успеха (или му се тако чини?), покушава да се осећа равноправним, значајним. Хоће и да подвикне, да расправља, да одлучи понешто.

Али, све је то оно његово несвесно ја. Онај јачи, главни део његове личности – ГЛУМА, илити показивање онаквим какав ниси, а хтео би, о како би хтео!

У основи, у темељу, у крову и околу те трошне куће лежи пусти страх! Страх од јуче за које ниси сигуран да ли је било добро, страх од данас кога ниси свестан, страх од сутра, које мимо осталих, нормалних људи чекаш са зебњом хоћеш ли бити у стању да оно „јуче“ поновиш?

Страх од неуспеха, страх од успеха, ужас од неспособности да одвојиш једно од другог.

А ко нас то плаши? Наравно, прво ми сами себе. Потом „остале структуре“ да употребим ту неухватљиву реч младих политичара. Структуре које одлучују, држе снагу и моћ. Снагу наше невелике памети, и моћ нашег страха. А ствар је врло једноставна! На дохват руке, такорећи. Треба само рећи – НЕЋУ ВИШЕ ТАКО! Свега три речи, неизговорене или затурене негде за ових 2000 година. И можда још две – МАРШ ТАМО! Значи, све заједно пет речи.

Колико и како треба стиснути дупе за тако нешто зна само онај који је тако нешто икада помислио да каже. Био на ивици, на врху језика му било, само што није лануо, да га нешто важно и неминовно није спречило, сасуо би итд... итд... Нормално, то није учинио, али бар зна како му је било! Структуре то знају и осмехују се (чак без злурадости!), ту и тамо и са симпатијама. Ко би се озбиљно и дуго љутио на децу? Структуре су стабилне и вечите, ми смо пролазни, једнодневни. Као такав, ЕФЕМЕРАН (израз позоришних критичара!) настављам, ето, ово моје невољно размишљање. Покушавам, наиме, ове ноћи с краја '80. године, да престанем да се плашим. Наравно, колико ми то мој страх дозволи. Да уђем у Нову годину миропомазан.

Одлучио сам да се не бојим више људи, већ само Бога, за сваки случај. И ето, ја од овог часа више не стрепим. Не плашим се својих претпостављених, својих редитеља, својих

Залажем се за лаж

Пише: Зоран Радмиловић
недеља, 25 октобар 2009 13:40

СИЗ-ова, својих начелника, директора, својих критичара, својих судија, својих оцењивача, потцењивача, прецењивача. Једноставно, није ми више стало! Треба ми веровати на реч, кад већ ја сам себи не верујем.

Зато нека се носе структуре, нека се носе претпостављени: много пута сам их ухватио у лажи (а да нису ни трепнули!), нека се носе СИЗ-ови, њима је боље без нас, нека се носе критичари, оцењивачи и други, они ионако мрзе то што раде, они ионако немају довољно времена, обавештености и стручности за тај мој смешни послић који се зове позориште, тај скрајнути феномен, који себи скромно присваја назив једне од најстаријих културних дисциплина током миленијума.

Нека се носе телефони (многа представа је скинута путем телефона) и нека се носи ТВ (скупа ми претплата и губи ми се боја) и радио (још увек не верујем да нема малих људи унутра!) и новине, јер ме плаше и као уметника и као човека...

Нека се носе... но, моје време храбрости је већ истекло, као што сам и очекивао. Па бих да прекинем и да се извиним, ако је некако могуће! Шта ми је то требало!? Не знам шта друго да кажем! Не нађите се увређени, шалио сам се, мајке ми.

Ваш увек и до краја,

Зоран Радмиловић